

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในพื้นที่ภาคใต้แถบทะเลอันดามัน

สิริมา ชัยกุล¹ จิรโชค วีระสย²

เสาวคนธ์ สุดสวาท³ วรณา แผนมุนิน⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในพื้นที่ภาคใต้แถบทะเลอันดามัน มีวัตถุประสงค์คือ (1) ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้แถบทะเลอันดามัน (2) ศึกษาแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนต้นแบบในพื้นที่ภาคใต้แถบทะเลอันดามัน และ (3) นำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต้นแบบ เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ชุมชนเป้าหมาย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชน 5 ชุมชนในพื้นที่ภาคใต้แถบทะเลอันดามันจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามองค์ประกอบ 8 ประการ (8As) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การบริหาร บริการเสริมในแหล่งท่องเที่ยว ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว องค์การการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยววิถีภูมิปัญญาไทย ชุมชนต้นแบบคือ ชุมชนบ้านนาตั้น จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยองค์กรชุมชนได้ร่วมกันจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน และมีการจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 องค์ประกอบ (8As) เมื่อนำตัวแบบมาพัฒนาชุมชนบ้านนาตั้น และประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 2 กลุ่ม พบว่า มีความพึงพอใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยรวมอยู่ใน ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.73 และ 4.06) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; ภาคใต้ของประเทศไทย; ฝั่งทะเลอันดามัน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

¹ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: nina_sirima@hotmail.com

² รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

A Community-Based Ecotourism Management Model for the Southern Region of Thailand Along the Andaman Seacoast

Sirima Chaikul¹ Jirachoke Virasaya²

Saovakon Sudsawasd³ Wanna Panmunin⁴

Abstract

This research aims to 1) investigate the practices of community-based ecotourism in the Southern of Thai along the Andaman Sea coast, 2) explore the model of ecotourism management applied by a prototype community on the Southern of Thai along the Andaman Sea coast, and 3) apply this model of ecotourism management to a target community. The researcher employed qualitative research.

Findings are as follow:

In the five Southern Thai communities along the Andaman Sea coast, manage their ecotourism in correspondence with the following eight aspects (8As): 1) Attraction,

2) Accessibility, 3) Amenity, 4) Ancillary service, 5) Accommodation, 6) Activity, 7) Association, and 8) Application of local wisdom. The community model is Ban Na Teen. The ecotourism management by community organizations together to manage tourism resources using local bases And have organized tourism according to the ecotourism management model 8 (8As) when bringing the model Ban Naithon Community Development And evaluating the satisfaction of the two groups of tourists, found that they were satisfied with the ecotourism management of the community at a high level (average 3.73 and 4.06) respectively.

Keywords: Ecotourism Management; The Southern Region of Thailand; The Andaman Seacoast

Type of Article: Research Article

¹ Doctor of Philosophy in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: nina_sirima@hotmail.com

² Acting as Director in Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University

³ Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

⁴ Doctor of Philosophy in Human Resource Development Management, Pathumthani University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากกระแสอนุรักษ์และการเรียกร้องให้คืนสภาพความสมบูรณ์แก่ธรรมชาติ พร้อมทั้งความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น และแนวคิดว่าความต้องการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการฟื้นฟูอนุรักษ์คุณภาพทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน (Chitthawattana, 2005, p. 17) ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกของการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อวางอยู่บนแนวคิดที่เน้นความสำคัญของจุดมุ่งหมายการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนไว้เป็นเรื่องเดียวกัน อีกทั้งให้ความสำคัญกับมิติของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community-based tourism) ซึ่งมุ่งพัฒนาให้คนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ได้เน้นถึงการสร้างศักยภาพของคนในท้องถิ่นให้ใช้ความรู้ของตนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้มีความสมดุลกับภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรวมทั้งการเกื้อกูลต่อเศรษฐกิจ

ของชุมชนในอนาคต เพราะการดูแลทรัพยากรเหล่านี้นั้นเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนซึ่งเป็นของส่วนรวมไม่ใช่เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก สำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการรักษาระบบนิเวศของทรัพยากร (Thonggrawd, 2018)

ผู้วิจัยมีความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญที่จะทำการศึกษาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ได้ศึกษา และสำรวจพื้นที่ภาคสนามในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในกลุ่ม 5 จังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน คือ ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ และตรัง ได้ศึกษาวิจัย 5 ชุมชน ที่เป็นตัวแทนของ 5 จังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและเลือกเป็นชุมชนต้นแบบ 1 ชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างแนวทางให้กับชุมชนอื่นที่มีความประสงค์จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนที่มีความประสงค์จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นชุมชนเป้าหมายในจังหวัดตรัง จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต้นแบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้แถบทะเลอันดามัน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต้นแบบในพื้นที่ภาคใต้แถบทะเลอันดามัน
3. เพื่อนำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต้นแบบ เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ชุมชนเป้าหมาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ 5 จังหวัด และ 6 ชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน ดังนี้ บ้านม่วงกลวง จังหวัดระนอง บ้านบางโรง จังหวัดภูเก็ต บ้านบางพัฒนา จังหวัดพังงา บ้านนาตม จังหวัดกระบี่ เกาะสุกร และบ้านในทอน จังหวัดตรัง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ผู้วิจัยใช้เวลาทำการศึกษาดังแต่เดือนมีนาคม 2556 ถึงเดือนมีนาคม 2558

4. ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาชุมชนที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเอง ตลอดจนกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นิยามศัพท์

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง แนวคิด วิธีการ ขั้นตอนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการในการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน

รูปแบบ หมายถึง วิธีการ หรือกระบวนการซึ่งประกอบด้วยแนวคิด แนวทาง ขั้นตอนที่มีรายละเอียดในการปฏิบัติอย่างชัดเจน

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว รวมทั้งองค์การที่จัดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชุมชนต้นแบบ หมายถึง ชุมชนที่เป็นแบบอย่างการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับชุมชนอื่นๆ

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์หรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในท้องถิ่นอื่นๆ และเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นนั้นมากขึ้น

2. ผลการวิจัยสามารถนำมาซึ่งการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการดำเนินงานด้านอื่น ให้มีความสอดคล้องกับชุมชน

3. ผลการวิจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนทุกๆ ด้านเพื่อการพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งของชุมชนและเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน
การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกระบวนการการทำงานและใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรชุมชนที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโต แต่ต้องคำนึงถึงขีดจำกัดที่ยอมรับได้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมากเกินไป (Amphan, 2002, p. 91)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว Chitthawattana (2005, pp. 64-68) ได้กล่าวถึง 2 ประเด็น ดังนี้

“ประเด็นแรกประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว ทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวพร้อมทั้งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งนักท่องเที่ยวแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มจะเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวตามประเภทที่ตนชื่นชอบ และ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวได้ 3 ประเภท ดังนี้”

“ประเภทแรกทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติที่มีความสวยงาม ประเภทที่สองทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์ เป็นผลงานทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและจิตรกรรม ประเภทที่สามทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นผลงานทางประเพณี ความเชื่อ การดำรงชีวิต แต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม โดยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน”

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ก่อให้เกิดโดยกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก และสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก ประการที่สองความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษารเรียนรู้หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้และตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และประการที่สามความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้า จากพลัง 3 ประการนี้จึงเกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืนซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรงและต่อระบบการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งเสนอรูปแบบทางเลือกในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (alternative tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งการจัดการ

ที่กล่าวถึงมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Tourism Authority of Thailand, 2002, pp. 2-3)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (Tourism Authority of Thailand, 2002, p. 46) ได้สรุปองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้นๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (nature-based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainable managed tourism)

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการ เรียนรู้ โดยมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงถือเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (environment education based tourism)

4. องค์ประกอบด้านองค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผนได้รับประโยชน์ และติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิด

ผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation-based tourism)

3. แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของท้องถิ่น จะประสบความสำเร็จได้ทุกภาคีต้องร่วมมือโดยจุดประกายให้ท้องถิ่นเป็นผู้เริ่มต้น ส่วนภาคีอื่นๆให้การสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้ งบประมาณ และความช่วยเหลืออื่นๆ ตามความเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น (Chuaybamrung, 2009, pp. 94-96)

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยการรวมกลุ่มของประชาชนเป็นชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดพลังทางสังคม อีกทั้งการพัฒนาความสามารถของคนในชุมชน เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้สามารถปรับตัวและสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง สามารถสรุปแนวคิด หลักการ และขั้นตอนในการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ชุมชนควรได้รับการกระตุ้น แนะนำการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน โดยเริ่มจาก 1) ร่วมศึกษาปัญหา 2) ร่วมวางแผน 3) ร่วมปฏิบัติตามแผน 4) ร่วมใช้ประโยชน์ 5) ร่วมติดตามประเมินผล และ 6) ร่วมบำรุงรักษาท้องถิ่น

ทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ศักยภาพการพัฒนา ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์กร

ทางสังคม และภาวะผู้นำ ส่วนการแพร่กระจาย คือ การติดต่อกับโลกภายนอก และการฝึกอบรมเป็นตัวเชื่อม ดังนั้น สังคมจะพัฒนาได้โดยปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์กรทางสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อกับโลกภายนอกและการฝึกอบรม ถ้าปัจจัยเหล่านี้มีมากเพียงใดการพัฒนา ก็ยิ่งมีสูงขึ้นเท่านั้น (Phonsri, 2004, pp. 209-210) ทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย เมื่อพิจารณาจากประพจน์หรือข้อเสนอแล้ว เห็นว่า “ศักยภาพการพัฒนาในสังคมนั้น จะประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยทางด้านทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยทางด้านองค์การทางสังคม และปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำ ยิ่งมีปัจจัยเหล่านี้มากเท่าใด สังคมนั้นก็มีศักยภาพหรือมีความพร้อมในการพัฒนามากเท่านั้น” และ “ถ้าสังคมนั้นมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากเท่าใด ก็จะส่งผลให้สังคมนั้นมีการพัฒนาอย่างแพร่กระจายมากขึ้นเท่านั้น” แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาจะเกิดขึ้นสังคมใด สังคมนั้นจะผ่านกระบวนการพัฒนามาก่อน ก็คือ การฝึกอบรม ซึ่งการฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในสังคมหรือองค์กร เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ (learning) ของทรัพยากรมนุษย์ ทั้งในด้านขององค์ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) ประสบการณ์ (experience) ทัศนคติ (attitude) และพฤติกรรมการทำงาน (behavior) ดังนั้นการเรียนรู้ของทรัพยากรมนุษย์ก็จะส่งผลให้การปฏิบัติงานในองค์กรมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย จึงเป็นแนวทางทางในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบผลสำเร็จและเกิดความยั่งยืน

การนำทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน กล่าวคือสังคม ประกอบด้วย

โครงสร้างที่เป็นระบบย่อยๆ หลายระบบ และระบบเหล่านี้ต่างมีหน้าที่ของตนแตกต่างกันไป และการประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี จะทำให้สังคมเกิดความมั่นคงหรือดุลยภาพ ในการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งเน้นในโครงสร้างต่างๆ ของชุมชน คือ บุคคล กลุ่ม และองค์กรต่างๆ ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มศักยภาพและประสานสัมพันธ์กัน กลายเป็นพลังของชุมชนที่พร้อมจะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป (Phonsri, 2004, p. 197) ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น เพื่อกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ในการบริหารและหน้าที่ของงานแต่ละฝ่าย ซึ่งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น สมาชิกในชมรมจะต้องเล็งเห็นความสำคัญและความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน และมีเป้าหมายในการพัฒนาชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกัน จึงจะสามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนได้

สรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ชุมชนใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านคิดค้น สร้างองค์ความรู้ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัยสามารถดำรงชีวิตและพึ่งตนเองได้โดยการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสร้างความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน เรื่องแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม การรักษาระบบความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทรในชุมชน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ดีงาม

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของผืนอันดามัน

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (Ministry of Tourism and Sports, 2013) ได้กำหนดวิสัยทัศน์

เป้าประสงค์ เป้าหมาย พันธกิจการพัฒนาการท่องเที่ยวของผืนอันดามัน คือ วิสัยทัศน์ “ผืนอันดามันของประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน” และเป้าประสงค์ คือ 1) รายได้จากการท่องเที่ยวของผืนอันดามันเพิ่มขึ้น 2) ขีดความสามารถของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของผืนอันดามันเพิ่มขึ้น และ 3) แหล่งท่องเที่ยวผืนอันดามันมีความสมดุลและยั่งยืน เอื้อต่อการท่องเที่ยวในระดับโลก และเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอันดามัน พ.ศ. 2557-2561 จึงได้กำหนด 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเชื่อมโยงและรองรับการท่องเที่ยวจากประชาคมอาเซียน และการท่องเที่ยวโลก

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาสินค้า บริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว เพื่อการเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน จังหวัด และกลุ่มจังหวัด ให้เข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การประชาสัมพันธ์ และการจัดการการตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศสู่ผืนอันดามัน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กล่าวถึงงานวิจัยต่างประเทศ ได้แก่ งานวิจัยของ Campbell (1999) เรื่อง Ecotourism in rural developing communities ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและผลประโยชน์ที่ได้รับของชุมชน

ท้องถิ่นจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเมือง Ostional ประเทศ Costa Rica ศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษา คือ ประชาชนกลุ่มนี้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความตระหนักเจตคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว

งานวิจัยของ Ming and Wong (2005) เรื่อง Homestay Development and Community Participation on Dachangshan Dao, Northern China. ศึกษาพัฒนาการของโฮมสเตย์และการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองดาราจัน ดาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศจีน ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนดาราจัน ดาว แทบจะไม่มีส่วนในการวางแผนการท่องเที่ยว การตัดสินใจ การตลาด การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล เนื่องจากไม่มีพลังอำนาจพอ ชุมชนมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงกับนักลงทุนที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่นซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นในเรื่องการจัดการทรัพยากร ความขัดแย้งนี้คือสาเหตุของการแบ่งผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกัน

งานวิจัยของ Kharel (2007) เรื่อง Sustainable Tourism Management at Lumbini Heritage Site in Nepal. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของมรดกทางวัฒนธรรมที่ลุมพินี ประเทศเนปาล วัตถุประสงค์ เพื่อการพิจารณาถึงสภาพปัจจุบันของมรดกทางวัฒนธรรมที่ลุมพินีในการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากนับถือศาสนาอิสลาม รองลงมานับถือศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธ ซึ่งลุมพินีเป็นแหล่งแสวงบุญของชาวพุทธแต่ดูแลรักษาโดยผู้ที่ไม่ใช่ชาวพุทธ และส่วนมากเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ดีสำหรับชุมชน และผลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตและตอบแบบสอบถามปลายเปิด พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดไม่มีความพึงพอใจกับระบบการจัดการที่มีอยู่ และมีข้อเสนอแนะว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมในการ

พัฒนาการท่องเที่ยว แนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน

งานวิจัยของ Sothida (2013) เรื่อง Community-Based Ecotourism Management: A Case Study of KohPdao, Kratie Province, Cambodia. ศึกษาสถานการณ์ในการจัดการการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเกาะพะตาวที่ตอบแบบสอบถาม ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับต่ำ และผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ด้านบวกเกี่ยวกับผลประโยชน์มากกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเบื้องต้นจากเอกสาร (documentary research) โดยศึกษาจากเอกสาร บทความ ข้อเขียนทางวิชาการ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการวิจัย วารสาร นิตยสาร เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เอกสารประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และทำการศึกษาในพื้นที่สนามการวิจัย (field research) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) (Chunthawanit, 2008, pp. 21-22 และ Phongsapich, 1994, pp. 12-13) และเพิ่มเติมด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ทำการศึกษาวิจัย 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1. การสัมภาษณ์ผู้นำการท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวใน 5 ชุมชน เพื่อค้นหาสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน 2. ศึกษาชุมชนบ้านนาติน เป็นชุมชนต้นแบบโดยการสัมภาษณ์ประธานชมรมโฮมสเตย์บ้านนาติน คณะกรรมการชมรมโฮมสเตย์บ้านนาติน รวมทั้งผู้นำชุมชนในพื้นที่ทั้งผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่

เป็นทางการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านนาดิน และ 3. นำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต้นแบบ เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ชุมชนเป้าหมาย คือ ชุมชนบ้านนาในทอนโดยการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 แกนนำกลุ่มรักษำบ้านนาในทอน ผู้นำศาสนา และผู้อาวุโส ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการอบรม รวมทั้งการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 2 กลุ่ม เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ เชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน บ้านนาในทอน การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยนำมาจัดหมวดหมู่หรือการจำแนกประเภท (taxonomy) จากนั้นจึงวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย ระบุคุณลักษณะของข้อความ หรือสาระอย่างมีระบบ และอิงกรอบแนวคิด ทฤษฎี การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD)

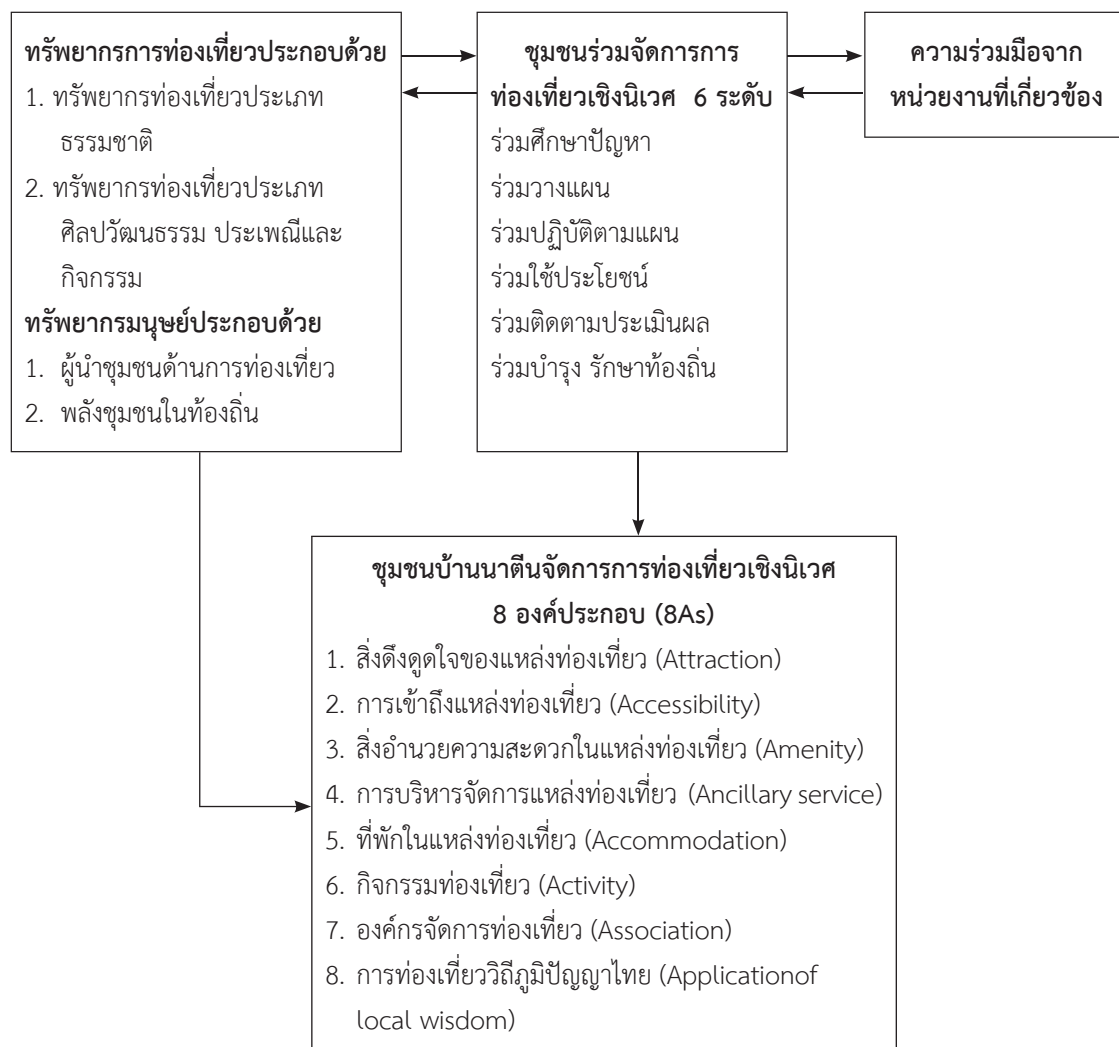
ผลการวิจัย

ชุมชน 5 ชุมชนได้จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยหรือต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว และสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชุมชนจัดการการท่องเที่ยวสอดคล้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้านและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามองค์ประกอบ 8 ประการ (8As) และชุมชนบ้านนาดินมีความเหมาะสมเป็นชุมชนต้นแบบ ให้กับชุมชนเป้าหมาย

สรุปองค์ประกอบในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว 8 ประการ (8As) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) การบริการเสริมในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) กิจกรรมท่องเที่ยว (Activity) องค์การการท่องเที่ยว (Association) และการท่องเที่ยววิถีภูมิปัญญาไทย (Application of local wisdom)

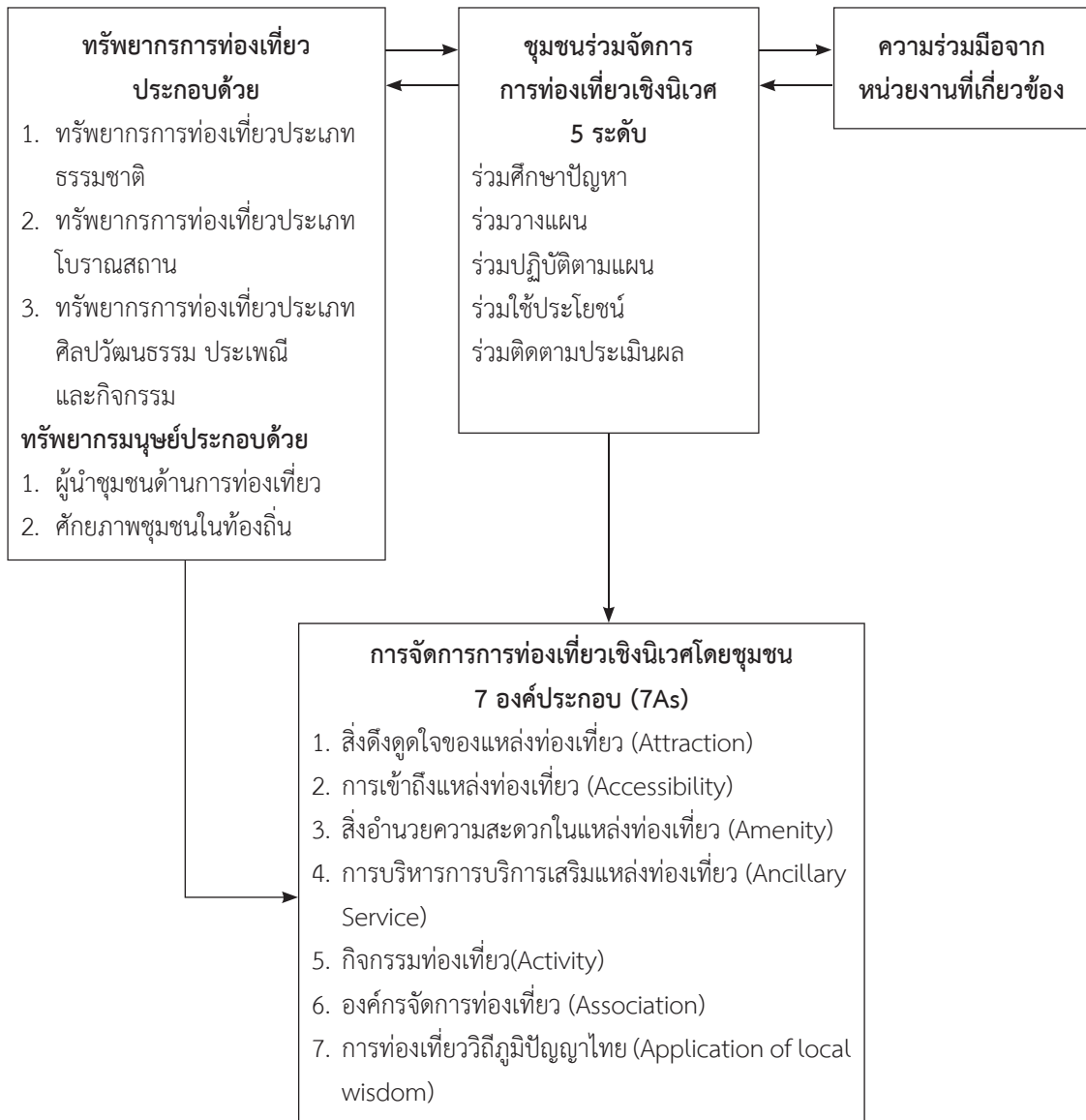
ชุมชนบ้านนาดินจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนในท้องถิ่นเป็นฐาน โดยชุมชนร่วมกันจัดการมีส่วนร่วม 6 ระดับ คือ ร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมใช้ประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา ท้องถิ่นรวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนบ้านนาดินจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยว 8 ประการ (8As) คือ สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) การบริการเสริมการท่องเที่ยว (Ancillary service) ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) กิจกรรมท่องเที่ยว (Activity) องค์การการท่องเที่ยว (Association) และการท่องเที่ยววิถีภูมิปัญญาไทย (Application of local wisdom)

ภาพ 1 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านนาดีน (ชุมชนต้นแบบ)

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านนาดีน (ชุมชนต้นแบบชุมชนบ้านในทอนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแนวทางของชุมชนต้นแบบ และบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมใช้ประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรภายนอก และชุมชนบ้านในทอนสามารถจัดการการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 7 องค์ประกอบ (7As) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) การบริหาร บริการเสริมการท่องเที่ยว (Ancillary service) กิจกรรมท่องเที่ยว (Activity) องค์กรการท่องเที่ยว (Association) และการท่องเที่ยววิถีภูมิปัญญาไทย (Application of local wisdom)

ภาพ 2 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านโนน (ชุมชนเป้าหมาย)

การอภิปรายผล

ชุมชน 5 ชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นฐาน ซึ่งชุมชน ได้จัดการพัฒนา รวมทั้งทำการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังที่ Chitthungwattana (2005, pp. 83-87) กล่าวว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง

ทรัพยากรจากสภาพเดิมไปสู่สภาพใหม่ให้ดีขึ้น เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเยือน ในขณะเดียวกันก็ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กันไปด้วย

ชุมชนบ้านนาดินเป็นชุมชนต้นแบบ ชุมชนมี ศักยภาพของในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี คุณลักษณะตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยว

โดยชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้ (Aoonwijit, 2008) และเป็นชุมชนที่มีองค์ประกอบสอดคล้องกับปัจจัย 6 ประการตามทฤษฎีศักยภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Sunyawiwut, 2008, pp. 14-15) นอกจากนี้ ประธานชมรมโฮมสเตย์บ้านนาติน เป็นผู้นำชุมชนการท่องเที่ยว บ้านนาตินเป็นบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมพัฒนาร่วมกับชาวบ้านอย่างจริงจัง โดยการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ของชุมชนทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและสามารถนำชุมชนบ้านนาตินจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืน (Ard-ah, 2000, p.8) ชุมชนบ้านนาตินมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอนได้แก่ 1) ร่วมคิด ค้นหาสาเหตุของปัญหา 2) ร่วมวางแผน 3) ร่วมปฏิบัติตามแผน 4) ร่วมใช้ประโยชน์ 5) ร่วมติดตามประเมินผลและ 6) ร่วมบำรุงรักษาท้องถิ่น ซึ่ง Khoonphalin (2007, pp. 58-59) ชุมชนบ้านนาตินได้รับคัดเลือกให้เป็นชุมชนพี่ (1 ใน 5 ชุมชน) ในการดูแลช่วยเหลือชุมชนน้อง ซึ่งสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกระบี่ได้จัดทำโครงการชุมชนพี่ดูแลชุมชนน้อง

ชุมชนบ้านนาตินมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ 5 ขั้นตอน คือ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมใช้ประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล ชุมชนให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี เนื่องจากชุมชนบ้านนาตินมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ทำให้ชุมชนมีความสามัคคี เห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชน จึงให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอยู่เสมอ ซึ่งทำให้กระบวนการพัฒนาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ชุมชนสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามแผนหรือโครงการที่วางไว้ (Sutsangaun, 2015, pp. 109-110; Aoonwijit, 2008) และนักท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 2 มีความพึงพอใจสูงกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1 (ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.73) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

1. การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นประโยชน์ต่อการติดตามหรือทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา และเพื่อเสนอแผน โครงการฯ การท่องเที่ยวต่อหน่วยงานตามลำดับขั้นตอน

2. สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ห้องน้ำ ห้องส้วม ศาลา หรือซุ้มที่พัก เป็นต้น ควรจัดให้มีเพียงพอ รวมทั้งความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ จุดขึ้น – ลง เรือไปยังป่าชายเลนของบ้านนาติน ชุมชนบ้านนาตินควรจัดทำ ซ่อมแซม และแก้ไข

3. การประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก และการเข้าท่องเที่ยว เรียนรู้ ได้สัมผัสสิ่งดีๆ ในพื้นที่ ควรดำเนินการทุกช่องทาง

4. การจัดตั้งศูนย์ประสานงาน หรือศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงานควรให้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและการสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการประยุกต์เข้ากับวิถีภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน เพื่อขับเคลื่อนพลังและความสามารถของคนในชุมชนมากขึ้น

6. การพัฒนาการเรียนรู้แก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากคนในชุมชนยังไม่คุ้นเคย ดังนั้นจึงควรร่วมมือกันส่งเสริมและเพิ่มทักษะกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นการช่วยให้คนในชุมชนได้รู้จักและเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

7. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสร้างมัคคุเทศก์ในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้ทุกคน รวมทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้อาวุโส สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ เพื่อเตรียมความพร้อมจะให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวและคณะที่เข้ามาศึกษาดูงานในชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ตำนานเรื่องเล่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และสามารถนำเที่ยวในหมู่บ้านได้

Reference

- Amphan, D. (2002). *Tourism resource management by communities*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Aoonwijit, C. (2008). *Community development model of tourism by communities in Chiang Rai*. Chiang Rai: Chiang Rai Rajabhat University, Research and Development Institution. [In Thai].
- Ard-ah, A. (2000). Elements of Success in creating groups and organizations to make the community stronger Lesson Learned from Nan and Mahasarakham. *Research community*, 15(31), 7-8. [In Thai].
- Campbell, L. M. (1999). Ecotourism in rural developing communities. *Annals of Tourism Research*, 26(3), 534-553.
- Chitthungwattana, P. (2005). *Sustainable tourism development*. Bangkok: Tourism Academic Center Thailand. [In Thai].
- Chuaybamrung, T. (2009). *Roles of local administrative organizations and tourism development sustainably based on the concept of sufficiency economy*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute. [In Thai].
- Chunthawanit, S. (2008). *Analysis of qualitative data in qualitative research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai].
- Ministry of Tourism and Sports. (2011). *National Tourism Development Plan 2012- 2016*. Bangkok: National Tourism Policy Committee. [In Thai].
- Ministry of Tourism and Sports. (2013). *Direction of the Andaman Tourism Development Master Plan 2014 - 2018*. Bangkok: Author. [In Thai].
- Kharel, B. P. (2007). *Sustainable tourism management Lumbini Heritage Site in Nepal*. Unpublished master's thesis, Prince of Songkla University. [In Thai].

- Khoonphalin, P. (2007). *Management of Tourism Science Development of Bangkok in a Integrated Model*. Doctor of Philosophy Dissertation. Ramkhamheang University.
- Phonsri, S. (2004). *Theories and principles of community development* (5th ed.). Bangkok: Odeon Store. [In Thai].
- Phongsapich, A. (1994). *Culture, religion and ethnicity: Analysis of Thai society Anthropology*. Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai].
- Sothida, S. (2013). *Community-based ecotourism management: A case study of Koh Pdao, Kratie Province, Cambodia*. Unpublished master's thesis, Prince of Songkla University. [In Thai].
- Sunyawiut, S. (2008). *Sociological theory: Content and utilization Preliminary* (13th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai].
- Sutsangaun, N. (2015). *Qualitative research in anthropology* (7th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai].
- Thongrawd, C. (2018). Agro - Tourism Management Cruise Along the Garden, Khlong Mahasawat, Phutthamonthon District, Nakhonpathom Province, Dusit Thani College Journal, 12(2), 115-131. [In Thai].
- Tourism Authority of Thailand. (2002). *Workshop documents on ecotourism Under the promotion program and eco-tourism development*. Bangkok: Author. [In Thai].